նրանց վաղուց արգելված է արդէն ոտք կոխել և Ռուսաստանի հողի վրա:

Բայց նոյն Եւրոպա, որ հասկացել է եզուիտների միաբանութեան ներկայութեան անառելի վնասը, հանգիստ կերպով համբերում է որ նոյն հրէշները [illegible] Թիւրքաց Հայաստանը, այն բազմաչարչար երկիրը, որին, ընդհակառակն, պէտք է պաշտպանէին և ազատէին թիւրքերի կամայականութիւնից:

Ի՞նչ օգուտ որ Եւրոպան պահանջում է ինքնավարութիւն Թիւրքաց Հայաստանի համար, կամենալով պաշտպանել նրան քիւրդ հարստահարողներից, բայց մի և նոյն ժամանակ զոհում է նոյն երկիրը արիւնարբու, հարստահարիչ եզուիտներին:

Թիւրքաց Հայաստանը չունի դեռ ևս մի սեփական ներքին վարչութիւն, որ կարող էր վճիռ կայացնել թէ եզուիտները աքսորվում են Հայաստանի հողից, ուրեմն հայերին մնում է միայն մի ելք եզուիտների վերաբերութեամբ՝ վարվել նրանց հետ, ինչպէս ժողովուրդը ամեն տեղ վարվում է բզէզի, դաշտային մուկի, մորեխի և այլ սրանց նման վնասակար կենդանիների հետ: Եթէ խելք ունեն Թիւրքաց հայերը, թող միանան քիւրդերի հետ և գործեն եզուիտների դէմ իրանց սեփական միջոցներով:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Գ. Կարաբէգովի խմբագրութեամբ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ հրատարակվող «Судебные Порядки» իրաւաբանական թերթը յայտնում է առանձին յայտարարութեամբ, որ մի քանի պատճառներով, որոնց բացատրելը խմբագրութիւնը առայժմ անհնարին է գտնում, ստիպված է դադարեցնել իր գոյութիւնը: Եթէ եղած տարակուսութիւնները բացատրվեն, այն ժամանակ, երկու ամսից յետոյ թերթը դարձեալ կը հրատարակվի, իսկ հակառակ դէպքում փողերը կը վերադարձվեն բաժանորդներին:

—

Մայրաքաղաքի լրագիրներում կարդում ենք որ գեներալ Չերևինի դէմ ատրճանակ զցող Նիկոլայ Սանկովսկի, Գրոդնօ նահանգի ազնուական է, 28 տարեկան լէհացի է, կաթոլիկ դաւանութեան: Վերջին ժամանակ նա բուֆետ էր պահում Մօրշանսկ քաղաքի թատրոնում: Ասում են որ Հերցեգովինայի ապստամբութեան ժամանակ Սանկովսկի որպէս կամաւոր էր ծառայում ապստամբների զօրքի մէջ:

—

Երևելի ֆրանսիացի գերասանուհի Սարա Բեռնար այժմ ներկայացումներ է տալիս Օդեսայում: Թատրոնը միշտ լի է լինում, մանաւանդ հրէայ երիտասարդներով, որոնք նշանաւոր դերասանուհուն սաստիկ համակրական ցոյցեր են անում:

—

Նոյեմբերի 1-ից սկսեց հրատարակվել Օդեսայում մի նոր ռուսաց ամենօրեայ լրագիր «Новороссійскій Листокъ Объявленій», որի խմբագիրն է պ. Օզմիդով:

—

Ստանում ենք շնորհակալութիւններ «Եւրոպա և Հայաստան» առաջնորդող յօդուածի առիթով:

—

Վիէննայի «Ժուրնալ դ'Օրիան» լրագիրը տպել է իր վերջին համարներում Գրիգոր Արծրունու «Սովը Թիւրքաց Հայաստանում» վերնագրով դատախոսութիւնից քաղուածներ: Ֆրանսիական լրագիրը աշխատել է արտատպել գլխաւորապէս այն տեղերը յիշեալ գրուածքից, որոնք ամենից լաւ են ցոյց տալիս թիւրքերի զեղծումները և նրանց հալածանքները հայերի դէմ:

—

Լսում ենք որ Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձութիւնը կամենում է ընտրել մի տեսուչ դպրոցի համար, քանի որ դպրոցը չունի այժմ մի հաստատ տեսուչ, այլ միայն տեսչի պաշտօնակատար: Ասում են որ տեսչի պաշտօնի վրա երկու կանդիդատներ կան. դօկտոր Աբիսողոմ Ցովհաննիսեանց և Վահան վարդապետ Բաստամեանց: Մենք մեր կողմից ձայն կը տայինք առաջին կանդիդատի համար: Մենք կատարեալ պէս յարգում ենք Բաստամեանց վարդապետին, որպէս համալսարանական արեգային, բայց եթէ Էջմիածնի ճեմարանը կարողանում է Ներսիսեան դպրոցի աշխարհական տեսչի անհատական անկախութիւնը ճնշել, հրամայելով նրան աշակերտներից սրան կամ նրան արտաքսել դպրոցից, որքան աւելի կամայական կերպով կը վարվէր ճեմարանը և զանազան նահապետանները Ներսիսեան դպրոցի հետ, երբ տեսուչը կը լինի նրանց ստորադրեալ մի հոգևորական:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԻԱ

Պատգամաւորների ժողովի մէջ սպասում էին, որ Նոյեմբերի 19-ին Գամբետտա մի ձայնով աւելի ընդարձակօրէն կը բացատրէր իր քաղաքական նախագիծը: „Հավասի“ ընկերութիւնը հաղորդում է, թէ կառավարութիւնը մի քանի հարցերին պատասխանելուց յետոյ, կը դադարեցնի պատգամաւորների ժողովի պարապմունքները, որպէս զի ժամանակ ունենայ մշակել վերանորոգութիւնների նախագիծը: Այսպիսով կառավարութիւնը կը պահանջի պատգամաւորների ժողովից գումար Տունիսի արշաւանքը վերջացնելու համար և Բելգիայի, Իտալիայի և Աւստրօ-Ունգարիայի հետ առևտրական դաշնագիրների վաւերացումն: Պատմում են, որ Գամբետտա նորից սկսել է բանակցել Ֆրէյսինէի և Լէօն Սէյի հետ: Առաջինին նա կամենում է Ալժիրիայի գլխաւոր-նահանգապետ նշանակել, իսկ երկրորդին դեսպան Ս. Պետերբուրգի մէջ: Կառավարութիւնը մտադիր է Բեռլինի մէջ Սեն-Վալիէի տեղ Շալմել-Լակուրին ֆրանսիական դեսպան նշանակել, թէպէտ դեռ ևս չեն հարցրել գերմանական կառավարութեան կարծիքը այդ գործի մասին: Կղերականները խորհրդակցում են այն հարցի մասին, թէ իրանք ինչպէս պէտք է վարվեն, եթէ ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստր Պօլ Բեր կառաջարկի ոչնչացնել եկեղեցական բիւջէտը և եթէ մեծամասնութիւնը կը պաշտպանի այդ առաջարկութիւնը:

Պատերազմական նոր մինիստրը ուղարկեց գեներալ Սօսէին հետևեալ հեռագիրը. „Յայտնեցէք Ալժիրիայի և Տունիսի մէջ գործող զօրքերին, որ անընդհատ հոգում եմ նրանց մասին և պատրաստ եմ օգնել նրանց այն բոլոր միջոցներով, որոնք իմ ձեռքին են“:

Գամբետտա նորերումս խորհրդակցեց Գրեվիի հետ մի քանի դեսպաններ նշանակելու մասին: Այդ հարցի վերաբերութեամբ դրական վճիռ չէ կայացրած, գոնէ լրագիրներին ոչինչ յայտնի չէ: Ֆրանսիական մամուլը սկսում է անբաւականութիւն ցոյց տալ նոր մինիստրների գաղտնապահութեան համար: Լրագրական րէպօրտէօրներին այլ ևս մտցնել չեն նախկին „հաստատ աղբիւրները“ և նրանք մնում են առանց տեղեկութիւնների կառավարութեան դիտաւորութիւնների մասին:

Ինչպէս յայտնի է, Վիկտոր Հիւգօ Փարիզի խորհրդարանի ներկայացուցիչ է սենատի մէջ և շուտով նոր քուէարկութեան պէտք է ենթարկվի: Արմատականները առաջարկեցին Հիւգօին ընտրութիւնների ժամանակ նրան քուէարկել, եթէ նա յանձն կառնի առաջարկել, որ սենատը փակվի իբրև մի հիմնարկութիւն, որ չէ համապատասխանում ժողովրդական սահմանադրութեան ոգուն: Հիւգօն այդ առաջարկութիւնը անողներին հետևեալ պատասխանը տուեց՝ „կարող է լինել լաւ սենատ, ինչպէս կարող է լինել և վատ պատգամաւորների ժողով: Լուի Ֆիլիպպի ժամանակ սենատը ժողովրդի հաւատարմութեանը արժանացաւ, մինչդեռ պատգամաւորների ժողովը կորցրեց այդ հաւատարմութիւնը“:

Իտալիայի և Ֆրանսիայի յարաբերութիւնները ներկայումս բարեկամական չեն: Ասում են, որ Փարիզի մէջ իտալական դեսպան կը նշանակվի Չիալդինի, որի անձնական յարաբերութիւնները Գամբետտայի հետ բարեկամական են: Մինչև Նոյեմբերի 19 Գամբետտա չը տեսնվեցաւ օտար դեսպաններից ոչ մէկի հետ: Նա միայն ուղարկեց նրանց իր այցետոմսը և շրջաբերականը: Նոյեմբերի 15-ին դեսպանները այցելեցին Գամբետտային, բայց չը գտան նրան արտաքին գործերի մինիստրութեան մէջ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

Յունական պարլամենտի արձակելը այնպիսի մի ժամանակ, երբ հասարակական կարծիքը անհամբերութեամբ սպասում էր նրա պարապմունքների սկսելուն, աչքի առաջ ունենալով, որ կառավարութեան քաղաքականութիւնը պէտք է դատապարտվէր, ամենքի վրա ծանր տպաւորութիւն գործեց: Ընդհանուր անբաւականութիւնը հետզհետէ մեծանում է և, որովհետև

ազգի մասնիչների հետ, իւրաքանչիւր քայլափոխում զազրելի դաւադրութիւններով և մատնութիւններով ձգնում են խորտակել նոցա, որոնք յանդգնում են ամեն ինչ հրապարակ հանել և չը թողնել որ կեղծ հայութեան անունով պղտոր ջրերում չաղ չաղ ոսկի ձկներ որսան...

Սա է պատճառը, որ պարտաւորութիւն համարեցի այս անգամ յատկապէս զգուշացնել ձեր ընթերցողներին թէ խօսելով Կ. Պօլսի սովելոց յանձնաժողովի վրա, բնաւ չունիմ մտքումս որ և է «յարձակում», «թշնամանք», «պարսաւ» և «հեգնութիւն», այլ ուզում եմ միայն մի քանի դիտողութիւններ անել այն մարմնի մասին, որի գործունէութեան հետաքրքիր է համայն հայ ազգը:

Սովելոց յանձնաժողովի գործունէութիւնը, ասում եմ, հետաքրքիր է համայն հայ ազգին ոչ այնքան նորա համար, որ այդ ազգի գրեթէ բոլոր անդամները մաս ունեն իրանց սովամահ եղբայրների փրկութեան գործի մէջ, այլ նորա համար որ այդ մասնակցողները իմանան թէ մի մեծ ազգային տագնապի մէջ, ինչպէս Թիւրքաց Հայաստանին վրա հասած աղէտն էր, ովքեր էին ազգի բաղդը տնօրինող մարդիկ, որոնց նուիրել էր ազգը իր անպայման վստահութիւնը, և թէ ո՞ր աստիճան կարողացան նոքա արդարացնել այդ վստահութիւնը և արժանի գտնվել իրանց ստանձնած բարձր պաշտօնին: Այսպիսի մի լուսաբանութիւն հարկաւոր է մանաւանդ նորա համար, որ Տէր մի արասցէ, մի ուրիշ աղէտ վրա հասնելու ժամանակ, ազգը արդէն տեղեակ լինի թէ ինչ հանգամանքների վրա է հարկաւոր աւելի մեծ ուշադրութիւն դարձնել ընդհանուր չարիքը աւելի շուտ և աւելի հեշտութեամբ խափանելու համար, քան թէ այն գործունէութեան եղանակը, որը ունեցել է առաջին անգամ հայոց մէջ համազգային գործակցութեան ասպարէզ ունեցող մի մարմին: Ուրեմն այսպիսի բանի վրա դիտողութիւններ անելը և նաև ծանր կերպով խօսելը կարող է նոյնչափ հրահանգիչ լինել միւս անգամի համար, որչափ և օգտաւէտ:

Յայտնի է, որ սովելոց յանձնաժողովը կազմված է երեք վաճառական և մի Բ. Դրան պաշտօնեայ մարդիկներից. այս վերջինը յանձնաժողովի քարտուղարն է, որովհետև ոչ մէկը միւսած երեք անդամներից ոչ մի լեզուով գրագէտ չէ: Սոցա արած բոլոր բացարձակ տնօրինութիւնները մօտ մէկ միլիոն ռուբլ գումարի հետ եղած են իրանց կատարեալ պատասխանատւութեան տակ. վասնորոյ ընդհանուր հայ ազգի առաջ յանձն առած պատասխանատւութիւնը պիտի լինի այնպիսի հաստատ հիմունքների վրա, որով պատասխանատուները ոչինչ քննադատութիւնից և հաշուէպահանջումներից բնաւ երկիւղ չը կրեն: Տայ Աստուած, որ այդպէս լինի, բայց ամեն կողմից լսվող հասարակաց կարծիքը դժբաղդաբար հակառակն է հաստատում, վասնորոյ յայտնենք նախ այն զատողութիւնները, որոնք պատկանում են այդ հասարակութեան, իսկ միւս անգամ մէջ բերենք մեր սեփական կարծիքը, որ սորա հետ միասին ուրախութեամբ կարողանանք լսել այն պատասխանները, որ կը տայ ինքը յիշեալ յանձնաժողովը:

Յանձնաժողովի մինչև հիմայ բռնած բոլորովին խորհրդաւոր և մռայլապատ ընթացքից մեծապէս դժգոհ լինելով այստեղի հասարակութիւնը, որը զրկված է այդպիսով ո և է կոնտրօլ անելու կարողութիւնից, իր հաւանական ենթադրութիւնները վարած գործի խառնակութեան և անշահախնդրութեան վերաբերմամբ հիմնում է գործավարների անձնական յատկութեանց և արժանեաց վրա: Այս տեսակէտից նայելով գործի վրա, հասարակութեան համարումը բաւական անպաստ է սովելոց յանձնաժողովի կատարած գործունէութեան ուղղութեան համար և ահա ինչպէս:

Պ. Սերովբէ Կիւլպենկեանը ճանաչված է այստեղ և այդտեղ ինչպէս մի ճշտակատար և խօստապահ վաճառական, որը նաև կէս կոպէկ մէկի վրա փոխադրելու ժամանակ, այդ կէս կոպէկը թղթի վրա փոխանակագիր գրել կը տայ: Այսպիսի մի վաճառականական արժանիք ի հարկէ բնաւ չէ կարող կրճատվում և պայման համարվել այդպիսի մէկի ո և է հայրենասիրական եռանդի և գիտակցականութեան, այլ գուցէ ընդհակառակը նորա բացասական կողմերի արտայայտութիւնը միայն լինի.... Այո, պ. Սերովբէ Կիւլպենկեանը այն հին վաճառականների տիպարներիցն է, որը գուցէ շատ մեծ ուրախութեամբ հազարներ կը տայ մի եկեղեցու շինութեան համար, բայց մի և նոյն ժամանակ իր հաշուէտետրակը մոռած ժամանակը, նա ոչ մի վայրկեան անգամ չի յափշտակվի որ և իցէ պլատոնական, իդէալական զգացմունքով, որ բոտ արժանոյն չը գնահատէ թէ ինչ ասել է խնայողութիւն, տոկոս և այլն (այն էլ ի հարկէ հայկական մտքով): Այս այսպէս լինելու հետ միասին սակայն հասարակութիւնը շատ գոհ կը լինէր, եթէ սովեալներին «պաշտօնապէս» բաժանած մօտ մէկ միլիոն ռուբլի տնօրինութիւնը լինէր իրան պ. Կիւլպենկեանի ձեռքին և իշխանութեան տակ. մինչդեռ այդ գործերի բոլոր կարգադրութիւնը եղել է մի այնպիսի մարդու բացարձակ կամքի տակ, որ մարդ կը սարսափի, երբ կը մտածէ ո և է հաշիւ տալ հրապարակապէս նորա անձնաւորութեան վրա. այդ անձը Աբիք Ունճեան աւագ մէկն է, որի մասին թէպէտ դուք լսած էլ չը լինէք, բայց սովելոց յանձնաժողովի մէջ նա է համ գանձապահ, համ գանձաչահ, համ ամեն ինչ:

Աբիք Ունճեանը մի տաճկական փօդրացի է, որի գործունէութիւնը անցեալ սերբիական պատերազմի ժամանակ սկսվեց տաճկական մի զօրքի ածուխավաճառի պաշտօնից և վերջացաւ բոլոր զօրաբանակի ինտենդանտի պաշտօնով. էլ հասկացէք.... Անցեալ տարվայ սովի ժամանակ, երբ հարկ եղաւ մի յանձնաժողով կազմել Կ. Պօլսի մէջ, մտածեցին թէ այդ յանձնաժողովի մէջ հարկաւոր է մտցնել նոյնպէս և մի երկու Դրան կարող էֆենդիներ, որով տաճկական կառավարութեան կողմից որ և է խափանարար արգելքներ չը լինեն յանձնաժողովի գործունէութեան համար. վասնորոյ յանձնաժողովի չորս անդամներից երկուսը ընտրվեցին էֆենդիներ, որոնցից առաջինը եղաւ Աբիք Ունճեանը: Ածուխավաճառից կարճ ժամանակվայ մէջ էֆենդի և անուանի հարուստ լինող մարդը, ան-

կումունդուրոսի մինիստրութիւնը, արձակելով պարլամենտը, ձեռք բերեց Թագաւորի ստորագրութիւնը, հետևաբար այդ անխուսափելիութիւնը Թագաւորի դէմ է ուղղւել: Պարլամենտի ընդդիմադրական կուսակցութիւնը, որ սահմանադրութեան հաւատարիմ կողմնակից Տրիկուպիսի առաջնորդութեամբ չափաւոր քաղաքականութեան էր հետևում, այժմ կառավարութեան դէմ թշնամական դիրք է բռնել: Տրիկուպիս իր „Hora" լրագրի մէջ մի շարք յօդուածներ տպեց, որոնք ցոյց են տալիս, թէ Յունաստանին ինչ է սպասում. Հաւերը կարծում են, որ Յունաստանը առաջին քայլերով դիմել է այնպիսի կառավարչական եղանակի, որ եթէ ոչ ձևով, գոնէ բնութեամբ հանրապետական կը լինի: Տրիկուպիսի յօդուածների մէջ արծարծւում է քաղաքական մի նախագիծ, որ ձևակերպւում է հետևեալ կերպով. պատգամաւորների նոր ժողովը հիմնադիր ժողով կը լինի. Թագաւորը պէտք է զրկվի պարլամենտը արձակելու իրաւունքից. ժողովը, բացի արձակուրդներից անընդհատ նիստեր կունենայ չորս տարի շարունակ, իսկ այդ ժամանակամիջոցը լրանալուց յետոյ նախագահը կարձակէ ժողովը և կառավարութիւնը նոր ընտրութիւններ կը նշանակէ: „Hora" առանց երկիւղի յայտնում է, որ, եթէ Թագաւորը չի ընդունի այդ պայմանները, Յունաստանը առանց միապետութեան էլ կարող է կառավարվել: Աթէնքի գլխաւոր դատարանի պրոկուրօրի պաշտօնակատար Թօխ Խօզայս յայտնեց լրագիրների մէջ, որ նա հրաժարվում է իր պաշտօնից, որպէս զի հանրապետական կուսակցութեան պատգամաւոր ընտրվի: Ատտիկայի բոլոր պատգամաւորները հանրապետական կուսակցութեան են պատկանում:

ԱՆԳԼԻԱ

Պարլամենտի պարապմունքների սկսելուն պէս կառավարութիւնը մի օրինագիծ կառաջարկէ Լօնդօնի խորհրդարանի վերանորոգութեան մասին: „Շատերը կարծում են, որ Գլադստօն գրանով կամենում է յետաձգել արդէն ասպարէզ եկած իռլանդական խնդիրը Անգլիայի և Շօտլանդիայի մէջ: Անգլիայի և Շօտլանդիայի մէջ առաջին կուսակցութիւններ ունեցող լօրդերը կամենում են ժամանակ վաստակել: Բայց այդպիսի քաղաքականութիւնը կարող է վատ հետևանքներ ունենալ, որովհետև անգլիական երկրագործները արդէն գլուխ են բարձրացնում և գործի յետաձգելը կարող է վատ հետևանքներ ունենալ: Լօնդօնի լրագիրների տեղեկութիւնների համեմատ Եգիպտոսի մէջ գործերի դրութիւնը հետզհետէ վատանում է: Սուլթանի գործակատարները համզում են խեդիվին միանալ ընդհանուր մահմետական շարժմանը, մինչդեռ Շէրիֆ-փաշա աշխատում է հաշտեցնել նրան ազատամիտների հետ: Ասում են, որ խեդիվը երկու կուսակցութիւններին էլ յոյսեր է տալիս, իսկ ինքը զգտնի յարաբերութիւններ ունի սուլթանի հետ, որ յոյս ունի աղդել նրա կրօնամոլութեան վրա: Շատերը երկիւղ են կրում, որ զինուորական ապստամբութիւնը չը կըրկնվի, որովհետև զինուորական կուսակցութեանը լուրեր են հասել իբր թէ խեդիվը Շէրիֆ-փաշայի տեղ կամենում է սուլթանի կողմնակիցներից մէկին նշանակել:

Մի քանի լրագիրների տեղեկութիւնների համեմատ գերմանական դեսպան կոմս Մինստեր վերադարձել է Լօնդօն, նոր հրահանգներ ստանալով իշխան Բիսմարկից: Բացի այդ գերմանական դեսպանատան երկրորդ քարտուղար կոմս Հերբերտ Բիսմարկին յանձնարարված է հետևեալը. իբր թէ իշխան Բիսմարկ առաջարկում է Անգլիային ազատութեամբ գործել Եգիպտոսի մէջ, չը վախենալով որ և է պետութեան ընդդիմադրութիւնից: Իբր թէ գերմանական կառավարութիւնը յանձն է առել թոյլ չը տալ որ և է պետութեան միջամտութիւն եգիպտական գործերի մէջ: Լօրդ Գրէնվիլ յայտնեց իր ընկերներին այդ յանձնարարութիւնը և նրանց հետ խորհրդակցելուց յետոյ մերժեց իշխան Բիսմարկի առաջարկութիւնը: Ասում են, որ Գերմանիան մտադիր է եղել թշնամութիւն սերմանել Անգլիայի և Ֆրանսիայի մէջ, որոնց յարաբերութիւնները վերջին ժամանակներում հետզհետէ բարեկամական են դառնում: Չը նայելով, որ գերմանական պաշտօնական թերթերը հերքեցին այդ լուրերը, այնուամենայնիւ նրանք արտատպվեցին ֆրանսիական լրագիրների մէջ: Քաղաքական շրջանների մէջ լուր է տարածված, որ Գերմանիան մտադիր է եղել սասանեցնել Ֆրանսիայի և Անգլիայի միջամտութիւնը Եգիպտոսի մէջ:

ՆԱՄԱԿ ՖՐԱՆՍԻԱՑԻՑ

Փարիզ, 23 նոյեմբերի

Երկու շաբաթ առաջ նամակ էի գրած ձեզ, որի մէջ յայտնել էի թէ այստեղ հրատարակվող «Justice» լրագրի հետ փարիզի հայ երիտասարդները բանակցութեան մէջ մտել էին, հայոց վրա յօդուածներ գրելու մասին: Բանակցութիւնների միջնորդը ազգային ժողովի պատգամաւոր պ. Վէրժեն էր: Այժմ պարոնը յայտնել է թէ մի այլ կօմբինացիա էլ կարելի է առաջարկել. այն է որ փոխանակ «Justice» լրագրի դարձնել «Union Republicaine» լրագիրը հայոց դատի պաշտպան: Այդ թերթը խմբագրական ժողով կայացնելով, ինքն պ. Վէրժեն ընդունել է լինել թերթի խմբագիրներից մին պ. Ֆլօկէի (Floquet) նախագահութեամբ, որ ինչպէս յայտնի է, պատգամաւորների ժողովի երրորդ նախագահն է: Այս ընտրութեան շնորհով, պ. Վէրժեն յոյս ունի անել «Union Republicaine» լրագրում այն, ինչ որ նախ պէտք է կատարվէր «Justice» լրագրում:

Հայ երիտասարդութիւնը փարիզում խոստացել է աշխատակցել յօդուածներով յիշեալ ֆրանսիական լրագրին: Միայն այժմ նիւթական միջոցներ են հարկաւոր: Թէ որքան գրամ պէտք է, կը գրեմ հետևեալ նամակով:

Այդ տեսակ գործը եթէ աջողվի, մեծ օգուտ կարող է տալ, որովհետև խմբագիրները մի և նոյն ժամանակ պատգամաւորներ լինելով, կարող են հարկաւոր ժամանակ հարցումներ էլ անել ֆրանսիական ազգային ժողովին հայոց խնդրի մասին:

Այստեղի հայոց ընկերութիւնը ամեն կերպ աշխատում է հաստատ կապեր կապել ռուսահայերի հետ և նրանց միջոցով մի որ և է պտղաբեր տնօրինութիւն անել տալ:

***

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Սոցիալիստ Հազէնկլէվէր, որ ընտրված է գերմանական րայխստագի պատգամաւոր երկու տեղ, Մայնցում և Օֆէնբախում, ընդունել է այդ վերջին տեղի պատգամաւորութիւնը, իսկ Մայնցի ընտրողներին խորհուրդ է տալիս ընտրել սօցիալիստ Բէբէլին: Եթէ սա կընտրվի էլ Մայնցում, այդպիսի նոր ընտրութիւններ դեռ ևս 16-ն են, որոնց մէջ երկուսը Բերլինում: Բիսմարկ չը բաւականանալով յայտնել, որ ընդդիմադրող կուսակցութեան ընտրութիւնները իր անձի դէմ էին ուղղված, ակնարկել է որ վերջին ընտրութիւններով գերմանական ազգը բողոքել է նոյն իսկ կառավարութեան դէմ: Այդպիսով, եթէ նոր տասնեկց ընտրութիւններն էլ ընդդիմադրական կուսակցութեանը կը պատկանեն, դրանով գերմանական ազգը բողոքած կը լինի, Բիսմարկի ասելով, նոյն իսկ կառավարութեան դէմ:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 21 նոյեմբերի: „Правит. Вѣстн." լրագիրը հաղորդում է. Պետական ապահովութեան կանոնների 17-դ յօդուածը փոխված է. Առաջ գլխաւոր-նահանգապետները իրաւունք ունէին փակված դռներով նշանակել այնպիսի գործերի քննութիւնը, որոնք կարող էին վրդովմունք պատճառել, այժմ վճռված է, որ այդպիսի բնաւորութեան բոլոր գործերը փակված դռներով քննվեն դատարանների մէջ: Առանձին սահմանափակութիւններ ընդունված են պետական յանցանքների գործերի համար: „Порядокъ" լրագիրը հաղորդում է. Հրատարակված է հրաման զինուորական բնաւորութիւն ունեցող գործերի քննութիւնը զինուորական դատարանների մէջ փակված դռներով կատարելու մասին: „Новое Время" լրագիրը հաղորդում է, որ գործերի հաղուստի փոփոխման մասին կը յայտնվի 1882 թ. մարտի 1-ին: Ասում են, որ կոչնչացվեն այն արտօնութիւնները, որոնք տրվում են ներքին նահանգներից Սիբիր, Արևմտեան երկիրը և Կովկաս ուղարկող աստիճանաւորներին: Ներքին գործերի մինիստրութեան մէջ հարց է ծագել նահանգական ատյանները և բիւրօները մասնաւոր անձանց կալուածներով տալու մասին: Մրօզինսկու գործի քննութիւնը նշանակված է նոյեմբերի 25-ին փակված դռներով: Կը պաշտպանեն. Մրօզինսկուն՝ Սպասօվիչ, Ցեզլեվին՝ Գերարդ, Ֆուրսօվին՝ Գոնզկին: Մեղադրողը Մուրավէօվն է: Շերվաշիձէ մտադիր է բողոքել բարձր դատարանին:

„ՄՇԱԿԻ" ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

—ԲԱԳՈՒ. Յովհաննէս Առաքելեանց: Յետ ուղարկեցինք ձեզ ձեր 31 րուբլը:

—ԴԻԼԻՋԱՆ. Ինն պարոններին: Շատ շնորհակալ ենք ձեր համակրական հեռագրի համար «Եւրոպա և Հայաստան» առաջնորդող յօդուածի առիթով:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

լորդ է ասել, թէ որչափ լաւ կարող էր գնահատել իր ձեռքը երկնքից իջած լիութեան աղբիւրը. օգուտ քաղելով նորանից, որ ինքը էֆէնդի է, հետևաբար ամեն բաղէ երկիւղալի է յանձնաժողովի մեւս անդամների համար մասնութիւններով, նա չը դանդաղեց անմիջապէս իր ձեռքը հաւաքել յանձնաժողովի բոլոր գործունէութիւնը և իր կամայականութիւնը այն սահմանին հասցրեց, որ չը նայելով թէ Ներսէս պատրիարքը անուանական կերպով համարվում էր յանձնաժողովի նախագահը, այդ նախագահի ձայնը այնչափ արհամարվեց, որ երբ պատրիարքը մի անգամ իր սեփական ձեռքով նամակ գրեց Աբիք Ոսկեանին հինգ օսմանեան լիրա (մօտ յիսուն րուբլ) տալ մի խեղճ ուսուցչական ազգօգուտ գործ յառաջ տանելու համար, Ոսկեանը յանդգնութիւն ունեցաւ յետ դարձնել պատրիարքի նամակը, առանց ո և է բաւարարութիւն տալու նրան: Մի չորս ամիս առաջ գալիս է ինձ մօտ մի մշեցի քահանայ մի կարճառօտ աղերսագիր ձեռքին, որի մէջ ասում է թէ ինքը ոչ մուրացկան է և ոչ թափառաշրջիկ մինը, այլ պետական յանցանքների պատրուակով տէրութեան հրամանով Կ. Պօլիս բերել տուած հայ քահանայ է, որի յանցանքը այն է, որ կառավարութեան աչքում նա ճանաչված է աղատամտ և չարագործ: Հասկանալի է, որ ազգայնութեան զգացմունք կրող այսպիսի մի կրօնական մարդ մանաւանդ նորա համար պիտի պատւած լինի, որ այդպիսիների թիւը այնչափ հազուագիւտ է մեր հասարակ կղերի մէջ:

—«Ինձնից ինչ էք ուզում, տէր հայր, ասում եմ, իմ անձնական օգնութիւնը ձեզ համար ոչինչ է, վաղորդ դիմեցէք սովելոց յանձնաժողովին, որի պաշտօնը հիմայ ձեզպէսներին օգնելն է, երբ էլ չը կայ սով Հայաստանի մէջ»:

Աղքատ, բայց կորիչ քահանան ոչինչ չէ ասում այլ միայն դալրութից գոգալով, դառնապէս արտասվում է. երեւակայեցէք իմ դրութիւնը—«Լաւ. ես կը խօսեմ ձեզ համար պատրիարքին, ասում եմ, և եթէ կուզէք եկէք ինձ հետ հէնց այս բոպէս»—«Ո՛, էֆէնդի», ասում է հեկեկելով երիտասարդ և կրակոտ քահանան, աչքը բարկութեան կատաղութիւնից արիւն բռնած, ես աղբուսուսի ցաւ չունեմ, այդ ցաւը վասք Աստուծոյ իմ այստեղի մշեցի բնանակից հայրենակիցներս կը փարատեն, բայց ես ունեմ ուրիշ ցաւ, որ ինձ խեղդում է. իմ պատիւս ոտնակոխ է եղած և ես ինչպէս պետական յանցաւոր և արգելեալ ոչինչ չեմ կարող անել, վաղորդայ կազաչեմ ձեզ այն վատից իմ ոչս հանէք»: Ինչ է յայտնվում. խեղճ քահանան պաշտօնական նամակով գնում է սովելոց յանձնաժողով, որը լինում է միշտ Աբիք Ոսկեանի տանը և նամակը դեռ ձեռքը չը տուած, Ոսկեանից կարծվում է մուրացկանի մէկը և ամեն տեսակ խայտառակ խօսքերով ճանապարհ է գցվում, բայց քանի դարմանք որ նամակի մէջ մի խօսք անգամ չէ լինում իրան քահանայի համար, այլ նա միայն միջնորդ է լինում Կ. Պօլսում մերձեցման պաշտած մի մշեցու օգնելու համար:

Մի այլ օրինակ. Աբիք Ոսկեանը Միացեալ ընկերութեան նախորդ տնօրէն ժողովի օրով Զաբէն Շիշմանեանի և Պետրոս Վասիլեանի խաթեր համար, որովհետև երեքն էլ Օրթագէօյցի են և դրացիներ, Միացեալ ընկերութեան ամիսը հինգ ղրուշ (մօտ 35 կոպ.) նուէր է տալիս: Երբ ընկերութեան տնօրէն ժողովը փոխվում է և պ. Մինաս Չերազն է ընտրվում ատենապետ, Ոսկեանը էլ դադարեցնում է այդ 35 կոպ. տուրքը, պատճառ բռնելով Վանայ վարժարանի փակումը (իբր թէ ինքն էլ սկզբունք ունէ...)

Մի այլ օրինակ. Հնդկաստանի Եսայ կզզեից այս օրերս ուղարկում են սովելոց յանձնաժողովին մօտ վեց հարիւր ոսկի և այնտեղի նուիրատու հայերը գրում են թէ հիմա էլ մտադիր են հանգանակութիւն բաց անել Կ. Պօլսի Միացեալ ընկերութեան համար: Միացեալ ընկերութեան տնօրէն ժողովը խնդրում է Ոսկեանից հաղորդել ժողովին Եսայի բարեսէր ազգայինների անունը, որով կարելի լինի խնդրագրեր ուղարկել նոցա վրա իրանց նպաստները փութացնելու համար: Ընկերութեան չորս անգամ գրած նամակին ոչ մի պատասխան չը տալով, Ոսկեանը աշխատում է միայն զանազան միջնորդութիւններով դուրս հանել Մին. Չերազին իր բոլոր ընկերների հետ, որ դարձեալ կարողանայ Շիշմանեանի և Վասիլեանի նման մարդիկ դնել Միացեալ ընկերութեան գլուխ, որով կարողանայ ինքը դարձեալ ընկերութեան փողերի «շահեցողը» լինի և վարվի նոցա հետ իր արբանեակների մասնակցութեամբ իր ուզածի պէս:

Ահա այսպէս մի անձն է այն մարդը, որը եղել է և է «անշահախնդիր» և «անձնազոհ» տնօրինողը սովելոց «հայրենասէր» խնամող յանձնաժողովի մօտ մէկ միլլիոն րուբլիներ. հարկաւոր եղրակացութիւնները էլ ինքներդ կարող էք անել: Սա է պատճառը, որ հասարակութիւնը ամեն կողմից արտունջ է յայտնում այդ յանձնաժողովի մինչև հիմայ անկանոնօր կերպով վարող ընթացքի դէմ. թէպէտ և հարուստների համար միշտ պատրաստ օրգան «Մասիս» և «Թերջիմանի Էֆքեար» լրագիրները մինչև հիմայ ևս շարունակում են երկնից արքայութեան մէջ հարժանիս տեղ փնտրել սովելոց խնամատար յանձնաժողովի վերոյիշեալ անդամների համար....

Սովը դրծած է հիմայ Հայաստանի մէջ, ժամանակ է իմանալու թէ որչափ կարողացան արդարացնել ազգի այսպիսի մի մեծ վստահութիւնը պ. պ. Կիւչիւկեան, Ոսկեան և ընկ.:

Սպասելով յանձնաժողովի պատասխանին, պարտաւորութիւն եմ համարում բոլոր կարևոր բացատրութիւնները հետզհետէ տալ «Մշակի» ընթերցողներին այս մեծ համազգային հաշիւները բոլորովին պարզելու համար ի միամտութիւն այն նուիրատուների, որոնք պատրաստ են ամեն անգամ, ամեն ճգնաժամի մէջ տալ մեծ օգնութիւն հասցնել հայրենիքին, համոզվելով, որ այդ օգնութիւնը ինչպէս հարկն է միշտ իր տեղն է հասնում:

Գրիգոր Նիկողոսեան